

Ke kádrové a personální práci v oblasti mírového doplňování ozbrojených sil

(Pokračování z VM č. 3/1987)

Možnosti a efektivnost rozmísťování branců do ozbrojených sil jsou ovlivňovány zdrojovými možnostmi branecké populace, objektivními požadavky ozbrojených sil a množstvím a kvalitou informací o brancích — jinými slovy, úrovní poznání osobnosti branců. Jako nejslabší článek se v současnosti ukazuje informační systém o brancích.

Přístup k poznávání osobnosti brance není komplexní a navíc je nerovnoměrný. Některé stránky jeho osobnosti jsou poznávány na základě objektivních údajů (lékařské posouzení schopnosti k výkonu vojenské činné služby) a jiné pouze na základě subjektivních a neověřených údajů (charakteristiky zpracovávané národními výbory a zaměstnavateli). Informační úroveň charakteristik na brance je značně rozdílná. Jejich společným jmenovatelem je skutečnost, že zpravidla neposkytují nejdůležitější informace (a to jak pro pracovníky MVS k ovlivnění výběru branců a jejich optimálnímu zařazení do ozbrojených sil, tak i pro velitele, kteří dostanou tyto brance jako vojáky ke svým jednotkám). Zvláště citelně chybí informace o morálně politickém profilu brance, jeho schopnostech a dovednostech a v neposlední řadě o důležitých vlivech a skutečnostech, které působily, působí a popřípadě mohou působit v průběhu vojenské služby, což je zvláště důležité pro velitele jednotek a politické pracovníky k prevenci kázeňských přestupků a mimořádných událostí.

Hodnota charakteristik závisí na celkové úrovni zpracovatele, na tom zda hodnocení brance zná a jaký má k němu nebo jeho okolí vztah, na jeho zkušenostech z posuzování lidí, na vztahu hodnotitele k organizaci, pro kterou zpracovává hodnocení apod. Řada výzkumů potvrzuje známý psychologický poznatek, že v soudech jednoho člověka o druhém se v mnohém projevuje osobnost samotného hodnotitele. Charakteristiky bývají zpracovávány většinou

formálně a v některých případech dokonce chybí. Vyskytují se případy, že poskytují údaje o rodičích, avšak o branci neříkají v podstatě nic. Na jejich zpracování působí vedle subjektivních faktorů i faktory objektivní, jako např. rozšiřující se koncentrace obyvatelstva do velkých sídlišť městského typu a rostoucí migrace. To má za následek, že se lidé v těchto velkých městských aglomeracích většinou navzájem blíže neznají, což rovněž negativně ovlivňuje úroveň získávaných informací především od MNV.

Na základě stručné analýzy systému mírového doplňování ozbrojených sil, zaměřené na účinnost poznávání osobnosti brance, je možné konstatovat, že **dosavadní způsob získávání informací o osobnosti branců, založený na charakteristikách zhotovovaných širokou škálou nejrozličnějších zpracovatelů, neumožňuje komplexní poznání jejich osobnosti. Tato skutečnost ve svých důsledcích negativně ovlivňuje proces doplňování ozbrojených sil CSSR branci a v současnosti znemožňuje jeho další zkvalitňování. Negativní vlivy má i na život vojsk.**

Současná praxe mírového doplňování, vzrůstající požadavky druhů vojsk na způsobilost branců k výkonu určitých vojenských specializací a výsledky rozborů mimořádných událostí, vážných kázeňských přestupků a případů narušování vztahů mezi vojáky potvrzují, že **v nejbližší budoucnosti nebude zřejmě možné řešit rozmísťování branců do ozbrojených sil pouze jejich prostým výběrem spočívajícím (kromě posouzení zdravotní způsobilosti) pouze na informacích z písemných charakteristik. Bude nutné soustavně a systematicky zpracovávat metodiky výběru branců včetně posuzování jejich psychofyziologické způsobilosti pro výkon konkrétní speciální vojenské odbornosti, a to v přímé závislosti na kvalitativních změnách ve výzbroji ČSLA.**

Nutnost hledání možností řešení tohoto složitého úkolu je násobena i požadavkem stanoveným v materiálech 258. zasedání Kolegia MNO: „Pro lepší poznávání kvalit vojáků poskytovat útvarům informace o povoláních s důrazem na soudně trestané a

ty, kteří mají sklony k požívání alkoholu a toxikománii.“ V jeho usnesení je uloženo: „Dále zlepšovat výběr do poddůstojnických škol z hlediska politických, morálních a odborných předpokladů, zdravotní klasifikace a vztahu k vojenské službě.“

Možnosti zkvalitnění procesu poznávání osobnosti branců

Rozpracování metodik poznávání a výběru branců k jejich racionálnímu rozdělování do ozbrojených sil předpokládá řešení několika vzájemně spjatých problémů. Za prvé je nutné znát, jaké požadavky klade příslušná vojenská odbornost (ČVO, popř. čísla některých funkcí) na jejího vykonavatele, čili mít k dispozici profesiogramy nebo odborné analýzy činnosti. Za druhé je potřebné objektivně poznat brance — zjistit, jak splňují objektivní požadavky, které klade příslušná vojenská odbornost na vojáka. Za třetí je nutné mít k dispozici výpočetní techniku pro kvantifikaci zjištěných výsledků a operativní rychlé využití těchto objektivizovaných informací o brancích. V této souvislosti se ukazují i velké možnosti využití výpočetní techniky pro automatizaci systému mírového doplňování ozbrojených sil ČSSR.

Vzhledem k rostoucím požadavkům na způsobilost branců k výkonu některých vojenských odborností a k situaci ve zdrojích branecké populace by bylo vhodné:

1. Posunout výběr branců do kvalitativně vyšší roviny — pojmut jej jako racionální rozdělování branců i vojáků, podle jejich schopností zvládnout nároky určité vojenské odbornosti. Souběžně s tím bude třeba koncipovat, ověřovat a zavádět nové metody práce velitelů s těmi vojáky, kteří nemají dostatečně rozvinuty všechny požadované schopnosti pro danou funkci. To znamená hledat efektivní metody přípravy těch vojáků, které má velitel jednotky k dispozici.

2. Posuzování psychofyziologické způsobilosti v průběhu odvodního řízení chápat jako součást celkového posuzování schopnosti brance k výkonu vojenské činné služby.

3. V rámci posuzování psychofyziologické způsobilosti branců rozlišovat dvě základní roviny. První by měla zahrnovat celkové posouzení psychické způsobilosti, a to u všech branců (základní psychodiagnostické vyšetření). Druhá rovina by měla představovat zjišťování přítomnosti a úrovně speciálních schopností, nutných k výkonu vysoce náročných vojenských odborností.

Podrobit braneckou populaci základnímu psychodiagnostickému vyšetření by nevyžadovalo žádné zákonné úpravy, ba naopak je možné plně využít stanovení branného zákona, které předpokládá jeho provádění. „Odvodní povinnost obsahuje povinnost dovést se k zápisu a odvodu (§ 15), popřípadě k přezkoušení (§ 18), a **podrobit se předepsanému řízení, počítaje v to potřebné lékařské, popřípadě i nemocniční vyšetření, jakož i vyšetření zvláštních osobních schopností a vlastností dotyčné osoby (výběrové vyšetření).**“ (Branný zákon, Praha, MNO 1979, § 10, odst. 2, s. 11.)

V dalším se budu zabývat pouze problematikou základního psychodiagnostického vyšetření. Z technické stránky půjde o to, aby výše uvedeným cílům byly přizpůsobeny i metody poznávání osobnosti branců, které musí zabezpečovat jejich co nejvěrostrannější a nejúplnější poznání, evidenci získaných poznatků a jejich využití ke zkvalitnění mírového doplňování ozbrojených sil a individuální výchovné práce vojenských vychovatelů. Vycházím z předpokladu, že kvalita poznání osobnosti vojáka na jedné straně podmiňuje kvalitu a účinnost výchovného procesu a na druhé straně je určena množstvím a kvalitou informací. Informace o brancích jsou předurčené pro využití ve dvou odlišných, avšak vzájemně spjatých rovinách. První tvoří místní vojenské správy a druhou vojenské jednotky.

Po odborné stránce půjde o to, aby byly v procesu poznávání osobnosti brance respektovány metodologické principy marxisticko-leninské psychologie, jež jsou ovlivňovány mnohými závažnými okolnostmi:

1. Současným stavem rozpracovanosti základních teoretických problémů osobnosti adolescenta a dospělého člověka v psychologii osobnosti vůbec a ve vojenské psychologii zvlášť.

2. Nedostatkem vhodných, prověřených a standardizovaných psychodiagnostických metod, pomocí nichž by bylo možné diagnostikovat individuální psychické zvláštnosti osobnosti. Tato skutečnost způsobuje, že se v některých výzkumech používají i nevhodné a neproověřené zahraniční metody.

3. První dva problémy ovlivňují i šířku možností postižení osobnosti brance psychodiagnostickými metodami. Ty je nutné vybrat podle těch znaků a vlastností osobnosti, které jsou považovány za nejdůležitější a zároveň podle toho, zda k jejich diagnostikování jsou k dispozici vhodné metodiky.

Při zavádění psychodiagnostických metod do procesu poznávání osobnosti brance je z metodologického hlediska důležité vyřešení tří základních problémů:

- vybrat ty vlastnosti a rysy osobnosti brance, které jsou pro poznání struktury jeho osobnosti důležité pro místní vojenské správy i velitele jednotek,

- rozhodnout kdy a kde poznávat brance,

- vybrat adekvátní metody poznávání jeho osobnosti.

Řešení těchto problémů bude obsahem projektu výzkumu. Podívejme se však blíže na problémy psychodiagnostiky.

Vývoj psychodiagnostiky a názorů na ni by mohl být řešen v samostatné práci. Přes

řadu kritických hlasů se psychodiagnostika rozvíjí v celém světě i u nás.

Marxisticko-leninská psychologie nesníží psychodiagnostiku na aplikovanou disciplínu psychologie, ani neredukuje její úlohu na zjišťování individuálních rozdílů. Jejím cílem je nejen popis zkoumané osobnosti v jejích jedinečných psychologických zvláštěnostech, ale také postihování příčinných souvislostí v jejím vývoji. Psychodiagnostika je komplexní proces, který má řadu složek: studium anamnestických údajů, volbu adekvátních metod, jejich užití, hodnocení záznamů, prověřování a interpretaci výsledků, případnou diferenciaci diagnózu a závěry s možnou prognózou i navrženými opatřeními. Je možné ji chápat jako souhrn teoreticky zdůvodněných a přiměřených vyšetření k postižení struktury i dynamiky psychických zvláštěností jedinců a jejich interakcí se sociální skutečností. Je tedy zřejmé, že psychodiagnostika je, respektive by měla být záležitostí celé psychologie. V prvé řadě obecně marxisticko-leninské psychologické teorie a samozřejmě i metodologie a až potom jednotlivých psychologických disciplín či spíše úseků lidské činnosti.

Poznávání osobnosti brance je první etapou procesu poznávání osobnosti vojáka, který podstatně ovlivňuje účinnost jeho výchovy. Kvalitní poznatky o osobnosti branců potřebují místní vojenské správy k optimálnímu rozdělení brancecké populace do ozbrojených sil a zároveň velitelé jednotek spolu s politickými pracovníky k zvýšení účinnosti individuální výchovné práce. Tato první etapa je v současné praxi dosud nedoceněna.

Dosavadní informační systém o brancích, ve kterém je jejich osobnost poznávána nekomplexně a nerovnoměrně, neposkytuje ty nejdůležitější informace (a to jak pro pracovníky MVS, tak i pro velitele a politické pracovníky) o morálním politickém profilu brance, jeho schopnostech a dovednostech a v neposlední řadě o důležitých vlivech a skutečnostech, které působily, působí a popřípadě mohou působit v průběhu vojenské služby, což je zvláště důležité pro vojenské vychovatele k prevenci vážných kázeňských přestupků a mimořádných událostí. Tyto skutečnosti negativně ovlivňují proces mírového doplňování ozbrojených sil ČSSR i účinnost výchovné práce u jednotek a útvarů.

Jednou z cest zkvalitnění poznávání osobnosti branců je použití a zavedení

psychodiagnostických metod do průběhu odvodního řízení. Toto opatření nepředpokládá žádné zákonné úpravy. Při jeho realizaci je možné opřít se o příslušné ustanovení branného zákona. Souběžně s tím je možné předpokládat, že zkvalitnění informačního toku o brancích může být i jedním z předpokladů zvyšování uvědomělé vojenské kázně a výchovné práce s vojáky.

Komplexní poznání osobnosti brance pro potřeby mírového doplňování ozbrojených sil ČSSR je jedním z úkolů, který by měla vojenská psychologie pro potřeby praxe řešit. Cílem by mělo být optimální rozmístění branců do ozbrojených sil s ohledem na jejich politické, odborné, zdravotní a osobnostní předpoklady a vyřazení jedinců neschopných k výkonu vojenské činné služby.

Vyzbrojování ČSLA nejmodernější bojovou technikou a současná praktická činnost vojsk zaměřená k upevňování nepřetržité bojové a mobilizační pohotovosti klade objektivně vyšší požadavky na výběr, přípravu, výchovu a rozmísťování lidí, kteří ji mají obsluhovat. Předpokladem pro splnění těchto náročných požadavků je zkvalitnění procesu poznávání jejich osobnosti s využitím psychodiagnostických prostředků.